

Mehmet
Vehbi
Bolak

kaymakamlığına tayin edildi. Burada üç ay kaldıktan sonra Türk beyleriyle Ermeniler arasında çıkan anlaşmazlığı yatıştırmak üzere Pertek'e nakledildi. Pertek kaymakamı iken 18 Nisan 1912'de yapılan seçimlerde Karesi sancağı mebusluğuna seçilerek Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'na girdi. Balkan Savaşı dolayısıyla meclisin feshi üzerine (4 Temmuz 1912) Balıkesir'e döndü ve burada Balkan Savaşı için kurulmuş olan Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti'nde çalıştı. Savaşın sona ermesi üzerine tekrar idare mesleğine döndü ve Nisan 1913'te Eskişehir kaymakamı oldu. Bu görevde iken Osmanlı Meclis-i Meb'ûsanı'na ikinci defa Karesi mebusu seçildi (Mayıs 1914). Nisan 1918'de mebusluktan ayrılarak Afyonkarahisar müstakil sancağı mutasarrıflığına tayin edildi. Mütareke üzerine Aralık 1918'de Çatalca müstakil mutasarrıflığına nakledildi. Yunan askerî işgali altında bulunan Çatalca'da Bâbiâli'den hiçbir tâlimat almaksızın Yunanlılar'ı bütün memleket işlerinden uzaklaştırmayı başardı. Şubat 1919'da Damad Ferid Paşa hükûmeti tarafından Çatalca mutasarrıflığından azledilince tekrar Balıkesir'e döndü.

Yunanlılar'ın İzmir'i işgallerinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 günü Balıkesir'de de kurulan Redd-i İlhak Cemiyeti'ne katıldı. Alınan karar üzerine İzmir Şimâli Cepheleri Hey'et-i Merkeziyesi reisliğine seçildi. Bu görevi 30 Haziran 1920'de Balıkesir'in işgaline kadar sürdürdü. Aynı vazifede bulunurken 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Karesi mebusu olarak seçilmişse de cepheyi ve Kuvâ-yi Milliye reisliğini bırakmadığı için meclise ancak 30 Haziran'da katılabildi. Mareşal Fevzi Çakmak başkanlığındaki İcra Vekilleri Heyeti'nde 20 Kasım 1921'den 5 Kasım 1922'ye kadar Maarif vekilliği yaptı; ayrıca kısa sürelerle Dahiliye vekilliğiyle Maliye vekilliğinde de bulundu.

Eskişehir bozgunu üzerine Sakarya Harbi'nde cepheye gönderilen "hey'et-i nâsiha"yı teşkil eden on dört kişilik mebus heyetinde yer aldığı gibi Çerkez Ethem'e gönderilen nasihat heyetinde de bulundu. 1923'te İzmir'de toplanan ilk Millî İktisat Şûrası'na Balıkesir çiftçilerini temsilen katıldı. Ağustos 1923'te yapılan seçimlerde Balıkesir mebusluğunu yine muhafaza etti. Bu dönemde meclisçe seçilen ve danıştay vazifesini gören heyetin reisliğini de yaptı. Dönem sonunda mebusluktan ayrıldı ve bir daha politikaya karışmadı. Hayatının son yıllarında Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulu'nda din dersleri okuttu. 6 Nisan 1958 günü İstanbul'da vefat etti.

I. Büyük Millet Meclisi'nde muhafazakâr grubu temsil etmekle beraber bütün milletvekillerinin saygı gösterdiği Vehbi Bey güçlü ve inandırıcı bir hitabete sahipti.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Vehbi Bolak, "Millî Mücadele'de Balıkesir", *Balıkesir Postası*, Balıkesir, 14-23 Nisan 1950; Türkiye Büyük Millet Meclisi Sicil Arşivi, Dosya nr. 225; *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvâ-yi Milliye Hatıraları (1919-1920)*, Ankara 1967, s. 68-70; Mücellidoğlu Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarih ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, III, 983; Samed Ağaoğlu, *Kuvâyi Milliye Ruhu*, İstanbul 1973, s. 276; Mücteba İlgürel, "Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti ve Kongreleri", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İstanbul 1973, s. 35-56; A. Aydın Bolak, "Balıkesir'de Kuvâ-yi Milliye Çalışmaları", *Millî Mücadelede Balıkesir*, İstanbul 1986, s. 53-157; Fethi Tevetoğlu, "Türkiye Maârif Nâzırları", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 9-10, İstanbul 1975, s. 102-104.

A. AYDIN BOLAK

BOLAYIR, Ali Ekrem

(1867-1937)

Daha çok

II. Meşrutiyet'ten sonra yayımladığı
hamasî şiirleriyle tanınan
Servet-i Fünûn devri şair ve yazarı.

Nâmık Kemal'in oğludur. İstanbul'da doğdu, ilk öğrenimine dört yaşında Cerrahpaşa civarındaki Hobyar mahalle mektebinde başladı. Bir yıl kadar Fâtih Askerî Rüşdiyesi'ne devam etti; ancak babasının önce Rodos'a, ardından Sakız'a sürgün edilmesi üzerine öğrenimi yarıda kaldı. Daha sonra özel olarak ulûm-i şer'iyye, hadis, Arap ve Fars edebiyatı dersleri aldı, bu arada Fransızca öğrendi. Babası, Ali Ekrem'in Almanya'da tahsil yapması için saraya dilekçe verdi. De-

Ali Ekrem
Bolayir

desi müneccimbaşı Mustafa Âsım Efendi ise buna karşı çıkarak torununun Şûrâ-yı Devlet'e veya Hariciye Nezâreti'ne girmesi için padişaha ricada bulundu. II. Abdülhamid ikisinin de isteklerini kabul etmeyip bu yetenekli genci Mâbeyn'e "rütbe-i sâni" ile memur tayin etti (1888). On sekiz yıl bu görevde kalan Ali Ekrem daha sonra Kudüs mutasarrıflığına (1906), Meşrutiyet'te ise Beyrut valiliğine tayin edildi (1908); ancak üç gün sonra istifa etti. Eylül 1908'de Cezâyir-i Bahr-i Sefid valiliğine getirildi. Bir süre sonra kadro dışı kalarak İstanbul'a geldi (1909). Mart 1910'da Dârülfünun'da edebiyat müderrisi oldu. 1912'de ikinci defa Cezâyir-i Bahr-i Sefid valiliğine tayin edildi. Aynı yıl Balkan Harbi'nde Yunanlılar'a esir düştü. Bir haftalık esaretten sonra tekrar İstanbul'a döndü ve ikinci defa Dârülfünun'a müderris oldu (1912). Burada nazariyyât-ı edebiyeye dersleri okuttu. Bu arada Maarif Nezâreti tarafından kurulan Tedkikât-ı Lisâniyye Heyeti'nin Sarf ve İmlâ Encümeni'ne başkanlık yaptı. Okuttuğu ders 1919'da Maarif Nâzırı Ali Kemal'in kararıyla kaldırıldığından açıkta kaldı. Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edildiyse de önce istifa etti, ancak ardından Said Bey Maarif Nezâreti'ne gelince bu görevi kabul etti. Yahya Kemal milletvekili olunca vekâleten üçüncü defa Dârülfünun'a tayin edildi (1923). Aynı yıl asâleten şerh-i mütûn müderrisliğine getirildi; dârülfünun üniversite oluncaya kadar bu görevde kaldı (1933). Ayrıca Maltepe Askerî Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. Ömrünün son yıllarını sıkıntı içinde geçirdi. İstanbul'da öldü, mezarı Zincirlikuyu'dadır.

On yaşlarında şiir yazmaya başlayan Ali Ekrem, on yedi, on sekiz yaşlarında düzgün sayılabilecek manzumeler vücudunda getirmiş, ilk şiir denemelerini *Mirsad* (1307) ve *Resimli Gazete*'de (1307)

yayımlamıştır. Mâbeyn'de görevli olduğu için yazılarında önce ilham, uzun bir süre de A (yin) Nâdir imzasını kullandı. Daha sonra *Maârif* (1307-1312), *Ma'lûmat* (1309-1311) ve *Servet-i Fünûn*'da (1307-1928) şiir ve yazıları yayımlandı. *Servet-i Fünûn*'un 1897 Türk-Yunan Savaşı dolayısıyla yayımladığı nüsha-i mümtâzede (özel sayı) yer alan "Vasiyet" adlı şiirinde Anadolu ağzını kullanarak konuşmaları tabiileştirmiş, nazmı nesre yaklaştırdığı bu şiiriyle devrinde büyük bir yankı uyandırmıştır.

Ali Ekrem Osmanlıca'nın ve aruzun güçlü bir koruyucusu olmakla beraber birçok şiirinde konuşma dilini ve hece veznini de kullanmıştır. Aruza Tevfik Fikret ve Mehmed Âkif kadar hâkim olmamasına rağmen o devrin şiir anlayışı içinde kuvvetli bir şair olarak kabul edilmiştir. Servet-i Fünûn şairleri arasında ferdî duyguların çerçevesinde kalmayarak sosyal konulara da yer vermiş, ancak şiirden çok nesirde başarılı olmuştur.

Ali Ekrem *Servet-i Fünûn*'a yazı yazmakla birlikte Edebiyât-ı Cedîde yazarlarının edebî anlayışına tamamen katılmıyordu. Bundan dolayı Servet-i Fünûn şiirinin kusurlarından söz eden uzun bir tenkit yazdı. Fazla sert ve sübjektif hükümler taşıyan bu yazı Tevfik Fikret tarafından bazı değişikliklerle basılmasına rağmen ("Şiirimiz", *SF*, sy. 505-508, 2, 9, 16, 26 Teşrînisânî 1316) tenkide uğrayanların tepkisine yol açtı. Bunun üzerine Ali Ekrem *Servet-i Fünûn*'dan ayrılarak bu tenkidini muhaliflerin yayın organı olan *Musavver Ma'lûmat*'ta neşretti (30 Teşrînisânî; 7, 14 Kânunuevvel 1316). Bu durum Servet-i Fünûn yazarlarından bir kısmının *Musavver Ma'lûmat*'a geçmesine ve bir süre sonra da Edebiyât-ı Cedîde topluluğunun dağılmasına sebep oldu.

Servet-i Fünûn şairi olarak tanınan ve öyle değerlendirilen Ali Ekrem pek çok eserini II. Meşrutîyet'ten sonra ortaya koymuş, hatta bu dönemde yeni ve değişik bir ses olarak edebî çevrelerde adını duyurmuştur.

Eserleri. Şiirleri. Kitap halinde yayımlanmış şiirleri şunlardır: 1. *Kasîde-i Askeriyye* (İstanbul 1324). Osmanlı askerine övgü maksadıyla kaleme alınan kırk bir beyitlik bir kasidedir. Nâmık Kemal'in "Hürriyet Kasidesi"ne nazîre olarak yazılmıştır. 2. *Kırmızı Fesler* (İstanbul 1324). Müstezat tarzındaki bu tek ve uzun manzume, II. Abdülhamid'in jurnalcilerini hicvetmek için yazılmıştır. 3. *Rûh-ı Kemâl* (İstanbul 1324). Ali Ekrem nazım-nesir karışık olan bu eserini babasının hâtirasını yeniden canlandırmak amacıyla kaleme almıştır. 4. *Zılâl-ı İlham* (İstanbul 1327). Şairin gerçek şiir sanatını ortaya koyan bu eserinde 1888-1908 yılları arasında yazdığı şiirler yer almıştır. 5. *Lisân-ı Osmânî* (İstanbul 1332). Dilde sadeleşme hareketi sırasında Osmanlıca'yı savunan görüşlerini bu küçük kitapta manzum olarak ortaya koymaktadır. 6. *Ordunun Defteri* (İstanbul 1336). Ardarda girilen savaşlardan yorgun çıkan Türk askerinin mânevî gücünü yükseltmek amacıyla yazılmış bir eserdir. 7. *Ana Vatan* (İstanbul 1337). Ordu tarafından ısmarlanmış bütününü manzum bir eserdir. 8. *Şiir Demeti* (İstanbul 1340). Çocuklar için yazılmış bir şiir kitabıdır. 9. *Vicdan Alevleri* (İstanbul 1341). Dil bakımından biraz daha yeni, fakat ruh bakımından eski özellikleri devam ettiren bir eserdir. Ali Ekrem'in yayımlanmamış önemli bir eseri de *Tâir-i İlâhî*'dir. 2180 beyit civarında olan bu eser insan hayatının çeşitli devirlerini filozofik bir tavırla gözden geçirmektedir. Eser ailesinin elindeki müsveddeler arasındadır.

Dil ve Edebiyat Görüşlerini İçine Alan Eserleri. *Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*

(İstanbul 1328), *Lisân-ı Edebiyyât* (İstanbul 1330), *Lisân-ı Osmânî* (İstanbul 1332), *Nazariyyât-ı Edebiyye Dersleri* (İstanbul 1331-1334), *Şerh-i Mütûna Medhal* (İstanbul 1928), *Lisanımız* (İstanbul 1930). Bir diğer önemli eseri ise babası Nâmık Kemal'in eserlerinin yeniden yayımlanması dolayısıyla kaleme aldığı *Külliyyât-ı Kemâl Tab' Olunuyor*'dur (İstanbul 1326). *Monografileri. Recâzâde Mahmud Ekrem Bey* (İstanbul 1339), *Nâmık Kemal* (İstanbul 1930). *Tiyatroları*. 1908'den sonra edebî çevrelerde yeniden canlanan tiyatro türünde Ali Ekrem'in ilk denemesi kitap olarak da yayımlanan *Bâria*'dır (İstanbul 1324). Daha sonra *Yavuz Sultan Selim*, *Sükût*, *Mama Dadım Darılır* adlı üç piyes denemesine de girişmiş, fakat bunların tefrikaları yarıda kalmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali Ekrem Bolayır'ın Hâtıraları (haz. Metin Kayahan Özgül), Ankara 1991; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 285-290; Ergun, *Türk Şairleri*, s. 427, 428, 429, 430, 432; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 733; Banarlı, *RTET*, II, 1046-1047; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1972, s. 191, 387; Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı*, s. 75, 89, 97; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, İstanbul 1983, s. 93; İsmail Parlatır, *Ali Ekrem Bolayır*, İstanbul 1987; Belkis Altunış, "Bolayır, Ali Ekrem", *TDEA*, I, 457.

İSMAİL PARLATIR

BOLEVİ MUSTAFA EFENDİ

(bk. MUSTAFA EFENDİ, Bolevi).

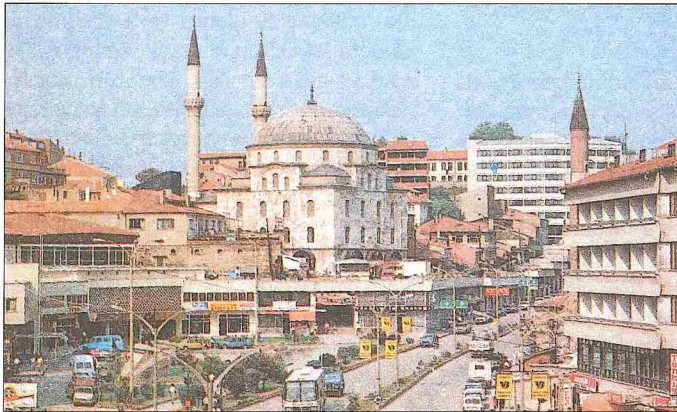
BOLU

Karadeniz bölgesinin batı bölümünde şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Bolu şehri, etrafı dağlarla çevrilmiş, denizden 710 m. yükseklikte genişçe bir ovada kurulmuştur.

Eski bir yerleşme yeri olan şehrin Roma İmparatorluğu döneminde ilk adı Bithynium olup ovanın kuzey tarafında dağın eteğinde yer almaktaydı. Daha sonra şehir ovaya doğru genişleme gösterdi ve İmparator Claudius zamanında (m.ö. 10 - m.s. 54) buraya Claudopolis adı verildi. Türk devrindeki Bolu isminin ise bu kelimenin sonundaki "polis"ten bozma olduğu ileri sürülür.

Şehir Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra Bizans'ın elinde kaldı. Tahminen 1196'da, Anadolu Selçuk-

Bolu'dan bir görünüş